

ÜZLETEMBER + KURATÓRIUM =

Képzőművészeti fotóhasználat a Horváth Művészeti Alapítvány gyűjteményében

MIT TESZ EGY PÉNZÜGYI SZAKEMBER,
HA FELISMERI A KORTÁRS MŰVÉSZET
FONTOSSÁGÁT, ÉS AZT IS TUDJA, HOGY
A TARTÓS ÉRTÉKŰ PROJEKTEK ÉS VÁSÁRLÁSOK
ELDÖNTÉSÉHEZ SZAKÉRTELEMRE VAN
SZÜKSÉG? ALAPÍTVÁNYT HÍV ÉLETRE,
HOZZÁÉRTŐ KURATÓRIUMMAL. MÁSFÉL
ÉVTIZEDNYI MŰKÖDÉS UTÁN, A HORVÁTH
MŰVÉSZETI ALAPÍTVÁNY 2022-BEN EGERBEN
ÁLLÍTTA KI GYŰJTÉSÉNEK EDDIGI MÉRLEGÉT,
BENNE A FOTÓS NYELVET IS HASZNÁLÓ,
KÍSÉRLETI POZÍCIÓKKAL.

Horváth Béla az Államigazgatási Főiskolán végzett, a nyolcvanas évektől kezdve a biztosítási szakmában dolgozott, a rendszerváltáskor már igazgatói szinten. 1991 és 2007 között négy nagy biztosítótársaság alapításában is meghatározó szerepe volt. Ezzel párhuzamosan, a ma mintegy harmincéves műgyűjtői pályájának elején, a kilencvenes években a művészet közegében is befektetői szemmel nézett körül. Kenessei András tanácsai alapján főleg a már klasszikusnak számító modern aukciókról vásárolt, például Ámos Imre, Bálint Endre vagy Barcsay Jenő műveit. Többféle hatás – például egy angol üzletfelének vagy az Egyesült Államokban élő testvérének a javaslatai, illetve kortárs magyar alkotók, mint Kéri Imre érvei – nyomán, lépésenként fordult az élő művészet felé. A döntő váltást azt hozta meg, amikor Bellák Gábor művészettörténész bemutatta Szűcs Attila festőművésznék, akivel szoros, máig tartó barátsága alakult ki, és a művésztől az évek során komplett gyűjteménye jött létre, ez önálló kiállításon is szerepelt.

Varga Ferenc: *Sikertelen kísérlet a szoborfaragásra hívó készítés megtagadására*, 1/5. 1, 2002, fotódokumentáció 5/2, 80x70 cm

Varga Ferenc: *Sikertelen kísérlet a szoborfaragásra hívó készítés megtagadására*, 1/5. 2, 2002, fotódokumentáció 5/2, 80x70 cm

GYŰJTEMÉNY

2003-ban került Horváth Béla kollekcijába az első külföldi alkotás, a szlovén IRWIN művészcsoporthoz tartozó munkája. Azóta az időközben a napi munkától már visszavonult üzletember magángyűjteménye számos magyar – többek között Braun András, Bullás József, Mulasics László vagy éppen Szépfalvi Ágnes – és külföldi alkotó, például Albert Ricken, Anatolij Oszmolovszkij és Emo Verkerk műveivel gyarapodott.

A klasszikus modern és kortárs magángyűjteményétől 2004 óta elválik az alapítványi gyűjtés. Szűcs Attila hívta fel a figyelmét a Kis Varsó művészpárosnak Petrányi Zsolt kurátorral közösen a 2003. évi Velencei Képzőművészeti Biennáléra beadott pályázatára. Számos szakember, kiemelten Boros Géza művészettörténész, kulturális minisztériumi osztályvezető lépései nyomán éppen ekkor reformálták meg a velencei Magyar Pavilonba kijutó kiállítások rendszerét. A Havas Bálint – Gálik András duó és Petrányi közös anyaga volt az első közös, alkotói-kurátori pályázat, érdemi szakmai zsűrivel. Ám megfelelő finanszírozás nem társult még ehhez, illetve a minisztériumi költségvetésből nem állt rendelkezésre időben a pénzkeret a nagy léptékű Nefertiti-projekt megvalósításához. Horváth Béla készpénzes kölcsönrel előfinanszírozta a folyamatot, és ez a mecénásként tett lépés győzte meg arról, hogy a kortárs (magyar) képzőművészet intézményi pozícióját szisztematikusan is erősítse egy alapítvány létrehozásával. A kezdőlökés emlékére a 2004-ben húszmillió forint alaptőkével bejegyzett alapítvány emblémájába is beépült Nefertiti testének motívuma.

A velencei biennálén való indulás a logó vizuális gesztusán túl tartalmilag is meghatározó volt és maradt az alapítványi programra. A Kis Varsó szereplése – főleg az együttműködése az egyiptomi büsztöt őrző berlini megamúzeummal, majd a hiányzó test hozzáálmodása – nemzetközileg is nagy visszhangot váltott ki és meggyőzte Horváth Bélát, hogy az alapítvány a támogatói szerepen túl a választásaival a kortárs művészeti kánont is alakíthatja. Ehhez olyan progresszív kuratóriumra van szükség, amely a magánemberi ízlésen túl kvázi közintézményi küldetéssel végzi a munkáját.

Peter Lowas: *Out of order III.*, 2007, fotó 1/5, 60x90 cm

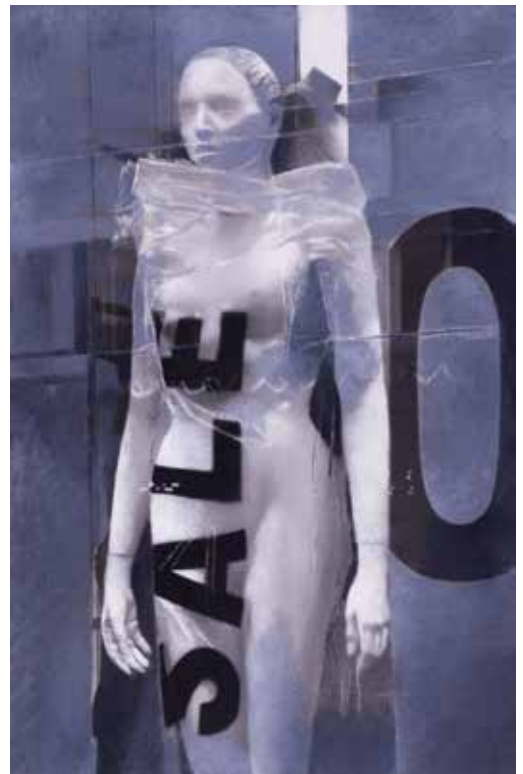
Peter Lowas: *Out of order II.*, 2007, fotó 1/5, 60x90 cm

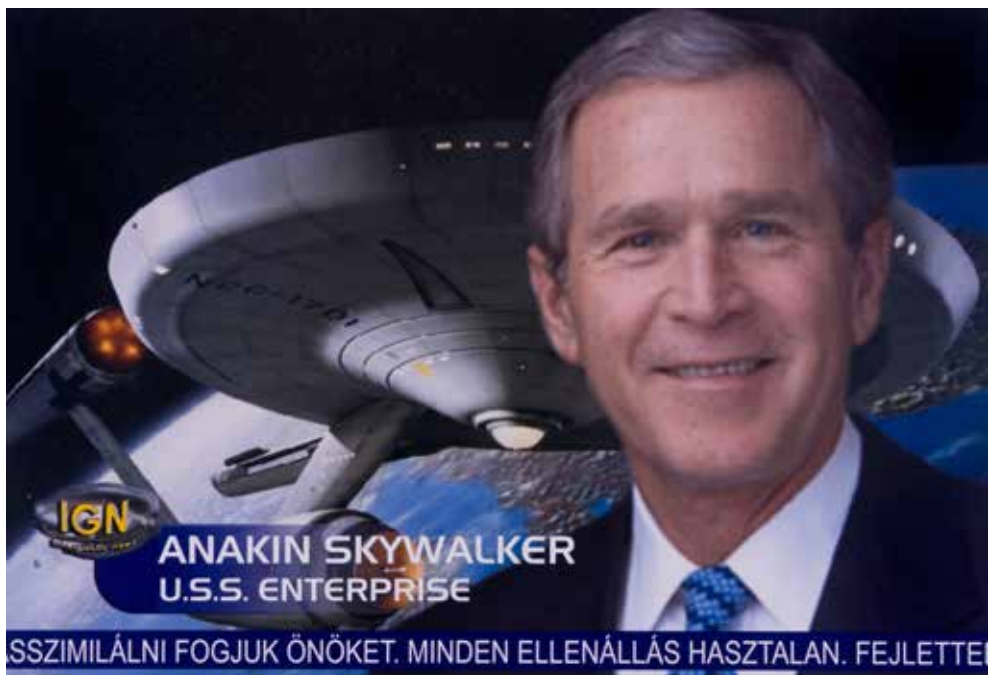
Köves Éva: *Csendélet II*, 2002, fotó, olaj-vászon, 21x31 cm

A diszkurzív kortárs művészet mellett elkötelezett szakemberekre alapozás komoly felismerés, szellemi nagyvonalúság volt és maradt mindmáig Horváth Béla részéről. Ugyanebben az időben született Kovács Gábor művészeti alapítványa is, az induláskor még hasonló felfogású kuratóriummal és első tervezett kiállítás gyanánt Kicsiny Balázs bevállalás installációjával, ám éppen az e körüli viták az alapító és a grémium között ahhoz vezettek, hogy Kovács Gábor végül egy másik művészetfelfogás és más szakemberek bevonása mellett döntött. Az utak elváltak. Két, hasonló háttérből induló alapítvány más-más irányt vesz; talán nem véletlen, hogy Kicsiny tervezett installációjáról (*Téli utazás*, 2004) a művész egy rajzát a Horváth Művészeti Alapítvány meg is vásárolta a gyűjteményébe.

A Horváth Művészeti Alapítvány kuratóriumának vezetője Szoboszlai János művészettörténész lett, aki korábban a londoni példa nyomán létrejött, dunaújvárosi Kortárs Művészeti Intézet egyik alapítója és vezetője, míg a HMA indulásakor az abc Galéria egyik alapítója és irányítója volt. A kuratórium titkári posztja Petrányi Zsolté lett. Művészek (például Szűcs Attila és a Kis Varsó) és galériások, például Deák Erika mellett a kuratóriumi munkában részt vettek Horváth Béla üzleti munkatársai, barátai is, mindenekelött Csevár Antal ügyvéd és Farkas András kommunikációs szakember. Ők a hivatalos ügyeken és a frappáns sajtótájékoztatókon túl annyiban járultak hozzá a művészeti döntésekhez is, hogy a művészeti oldalról már előkészített javaslatok között ár-érték arány tekintetében segítettek a döntést, vagy a gyűjteményi akvizíciók ártárgyalásainak lebonyolításában vállaltak szerepet.

Köves Éva: *Csendélet*, 2002, fotó, olaj-vászon, 150x100 cm

Előd Ágnes: *Csillagok háborúja II.*, 2003, C-print 1/3, 70x100 cm © HUNGART 2022

Előd Ágnes: *Csillagok háborúja III.*, 2003, C-print 1/3, 70x100 cm © HUNGART 2022

Az évek során a kuratórium összetételében kisebb változások adódtak, de mindmáig művészettörténészek (például Topor Tünde és Hornyik Sándor), műtárgypiaci szereplők (Deák Erika mellett új tagként Einspach Gábor) és egy-egy üzletember, például Móricz Gábor szerepel a testületben. Amikor Szoboszlai János a Képzőművészeti Egyetemen akkreditált kurátorképzés – hivatalos nevén a Képzőművészet-elmélet szak – vezetője lett, a HMA kuratórium vezetői tisztségét átadta Petrányi Zsoltnak, míg a kuratórium titkára Tóth Pál Sándor lett, akinek ismert, más gyűjtemény-tulajdonosok által is használt műtárgy dokumentációs szoftvere egyúttal a HMA kollekciónyilvántartásának az alapja.

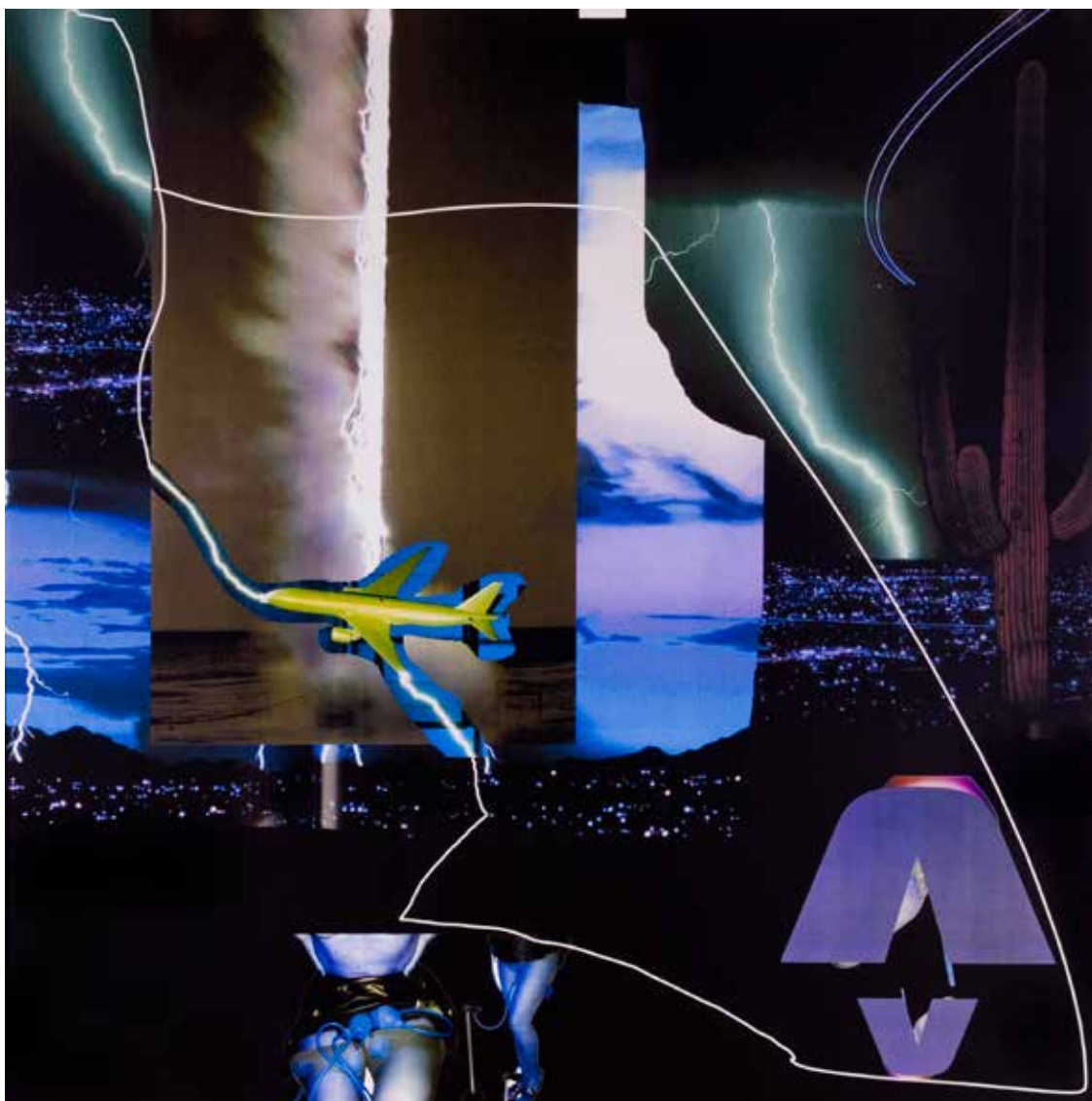
A tíz-tizenöt fős kuratórium új tagjai esetenként új irányokat is fémjeleznek: ahogy az alapítvány kiállt az OFF Biennále mellett, úgy a kuratórium tagja lett Somogyi Hajnalka művészettörténész, az OFF alapítója, vezetője; egyszersmind az OFF-hoz kötődően az alapítványi gyűjtemény része lett Csörgő Attila *Futball világtérkép* című játékosan kritikai műve.

Szacsva y Pál: *Reprojekció XLI.*, 2002, fotó 1/5, 53x79 cm

Szacsva y Pál: *Reprojekció VII.* (cím nélküli, talált kép), 2005, C-print, 82x164 cm

Komoroczky Tamás: *Villámzavar*, 2001, c-print, 120x120 cm

A kuratóriumból bárki javasolhat műveket megvételre az alapítvány gyűjteményébe. Az elmúlt években ez egyre szervezettebben zajlik. Az év végén elkezdik gyűjteni a felvételeket, ezekből közös lista születik, és a tételeket közös kuratóriumi ülésen vitatják meg minden év februárjában. Az évi néhány millió forintos vásárlási keret miatt tudatosan kell eljárni. A javaslatok egyre kevésbé *ad hoc* ötletek, és egyre inkább a gyarapodó műtárgyállomány kiegészítései a hiányzó pontokon, egy egységes szemléletű kollekciónak megcélózva.

Kezdetben az akvizíciók fókusza a fiatal, de már érdemi referenciákkal bíró művésztől olyan alkotások megszerzése volt, amelyek nem csupán egy magángyűjtő tetszésének, hanem kurátori elvárásoknak is megfele-

nek. Ahogy az alapítvány tevékenysége mind relevánsabbá vált a szűkülő hazai kortárs művészeti nyilvánosságban, úgy jelent meg az igény arra is, hogy a gyűjtemény időben visszafelé is épüljön és egy korszakot minél teljesebben bemutasson. Ne csak a mindenkori fiatal tehetségeket, hanem az előképeiket, mestereiket is képviselje, egyszersmind az alapítvány saját történetét is reprezentálja. Máiig megmaradtak a vételek a fiataloktól, például Szinyova Gergő vagy Nemes Márton munkásságából, de bekerült a kollekciónak a Képzőművészeti Egyetem nagyformátumú tanárai közül Károlyi Zsigmond egy műve vagy éppen a HMA indulásakor, az új évezred elején markáns festészeti profillal jelentkező, akkor fiatal Kovács Lola nagyméretű, korai képe.

Szarka Péter: *Politika és turizmus I.*, 2001-2002, lambda print, 75x150 cm

Szarka Péter: *Január szobra*, 2005, lambda print, 1/3, 65x125 cm

A generációk kérdésén túl a gyűjtés irányában a másik finom eltolódás a művészetfelfogás kiszélesítése. A kezdeti vásárlások elsősorban a konceptuális művészet öröksége mentén születtek. Ez a filozofikus jelleg máig is tetten érhető a kollektívban, legyen szó Szörényi Beatrix *Biography* című, cirkalmas betűiben és direkt felemás megvilágítású, anyagszerű relief-jellegében meghökkentő installációjáról, Szalay Péter *Kettős látás* című, ál-realista sportplasztikájáról vagy éppen Lakner Antal *Handypress* című fiktív háztartási elektronikai tárgyáról. Ezzel a felfogással párhuzamosan a gyűjteményben helyet kaptak a konceptuális háttér nélkül is könnyen befogadható, figuratív, érzelemgazdag, lendületes festői munkák is, többek

között Bodoni Zsolt, Ezer Ákos és Király Gábor képei. Jelen van a közhangulat, a hétköznapi szintjén zajló történelem is, például a Borsos Lőrinc művészpáros festménysorozatában az utalás a nemzetközi fegyverkezésre, Süveges Rita diptichonjában a fenyegetően fenséges vulkánkitörés, vagy éppen Trapp Dominika mindkét művében „a test” politizálódása a magyarországi közbeszédben. Ezeknek a témáknak a szerepét jelzi az is, hogy Petrányi Zsolt az egyik évben a kuratóriumi ülésre a megelőző tizenkét hónap média híreiből szemezgetett visszatekintést készített elő, hogy erre a kontextusra is gondoljanak a zsűritagok a művek kiválasztásánál: a konkrét ügyek feledésbe merülhetnek, de a jól választott művek őrzik a korszellemet.

Szabó Dezső: *Forgószél / tornádó VI./I.*, 2001, fotó, 120x180 cm

Barakonyi Szabolcs: *Hűlt hely* 8002, 2018, giclée print dibondon, 66x93 cm

A művészetfelfogás és a generációk kérdésén túl a kollekció nyitottságának harmadik aspektusa a sokféle alkotói eszköztár, technikai, műfaji megoldás felkarolása. Ábrázolás és absztrakció határán mozgó, olaj-vászon festmény (például Csató József alkotása), képregény-hatású grafika (Hatházi László), akrillal festett plexi-objekt (Kokesch Ádám), mázas kerámia szobor (Makai Mira), steppelt vászon és bőr installáció (Kiss Adrian) vagy éppen lézergravírozású pozdorjaszobor (Kútvolgyi Szabó Áron) egyaránt megtalálható a gyűjteményben, hiszen a kortárs művészet egyik alapvonása a kísérleti anyaghasználat és a hagyományos művészeti nyelvek kombinálása. Ide illeszkednek a fotó alapú munkák is. Mivel ez egy kortárs művészeti gyűjtemény, a képzőművészeti fotóhasználatra találunk példákat. Ahogy az alapítvány nem

gyűjt önmagában festészetet, szobrászatot vagy installációt, úgy fotót sem. Művészeket figyel és alkotásokat tart megvételre érdemesnek, amelyek ugyanannyira lehetnek grafika- vagy plasztika-alapúak, mint fotós eszközökre épülők. A fotó nem kiemelt, de nem is háttérbe szorított megszólalási lehetőség.

Még egy kifejezetten fotósként – avítt kategóriákkal szölvé, autonóm fotóművészként és alkalmazott fotográfusként – jegyzett művésztől, Barakonyi Szabolcstól is egy kortárs képzőművészeti jellegű alkotást választott a kuratórium (*Hűlt hely*, 2018), amelynek a megjelenési formája történetesen *giclée* nyomat. A Szabó Dezső *Forgószél* című sorozatából választott mű (2001) úgy kérdez rá a fotográfiával kapcsolatos sztereotípiákra, hogy a megszólalásig élethű tornádót a néző csak képzeli, hogy látja

a fotón, holott a makettet a művész maga építette meg. Maurer Dóra *Traces [Nyomok]* című sorozatából a gyűjteménybe megvásárolt 2016-os fotó szintén művészet és illúzió kapcsolatára kérdez rá. Bár ez a fotó Maurer egy atipikus alkotása, mégis találóan reprezentálja a művészt, hiszen Maurer mostani, nemzetközi szintű kanonizációjának egyik kulcsa éppen az, hogy nem festő, nem fotós, nem művésztanár, hanem mindez együtt, folyamatosan kísérletező alkat, fotóban és más területeken egyaránt.

Gyenis Tibor két műve is a képzőművészeti gondolkodás és a fotós kifejezőmód ötvözete. Az *Ilonka néni a tiszta formák kompozíciójával álmodott* című, többpéldányos – egyebek mellett a Ludwig Múzeum gyűjteményében is megtalálható – munka (1999) művészettörténeti *homage*, tisztelgés Kazimir Malevics előtt, egyúttal szocio-

gráfia a vidéki magyar építkezési és vizuális kultúráról, amint egy banális helyzet humoros megörökítése is. Gyenis másik alkotása, a *Vidéki kirándulás* (2004) egy kis *land art* akció, finom beavatkozás a tájba, amely gyorsan el is múlik, hiszen a hóba varázsolt forma elolvad, ám éppen a fotó révén állandósul, performatív tájkép lesz belőle. Szabó Ádám szintén nem riad vissza a biológiai környezetünk átalakításától. Egy látszólag hétköznapi gyümölcs-csendéletet bolondít meg azzal, hogy az éppen meghámozni kezdett narancsokat, szilvát, banánt plasztikai sebészettel megmenti és visszavarrja eredeti alakjukba (*Plastic surgery*, 2007). Az ember a gyümölcsöstál, egyfajta környezeti és civilizációs kompozit létrehozójaként, fogyasztójaként, illetve újrateremtőjeként fogható fel ebben a fotós diptichonként megörökített gondolat kísérletben.

Fizikai valójában is megjelenik az ember Fabricius Anna művein, amint éppen újraértelmezi az őt körülvevő tárgyakat. Az *Átmeneti társaság* című sorozatból (2003–2004) megvásárolt c-printeken a női szereplők az otthon mindennapi rendetlenségében azzal keltenek feltűnést, hogy megszokott funkciójukból kiragadva, harciasan, demonstratívan nyúlnak használati tárgyakhoz, például fegyverként magasba emelve egy hajszáritót. A meghökkentő képek a nemi klisékre kérdeznak rá: valóban a ruhaszáritó és a konyhai asztal világába szorítva kell egy nőnek élnie?

Fabricius Anna: *Átmeneti társaság / Charlotte*, 2003–2004, c-print, 75x100 cm

Fabricius Anna: *Átmeneti Társaság / Eleonora*, 2004, c-print, 75x100 cm

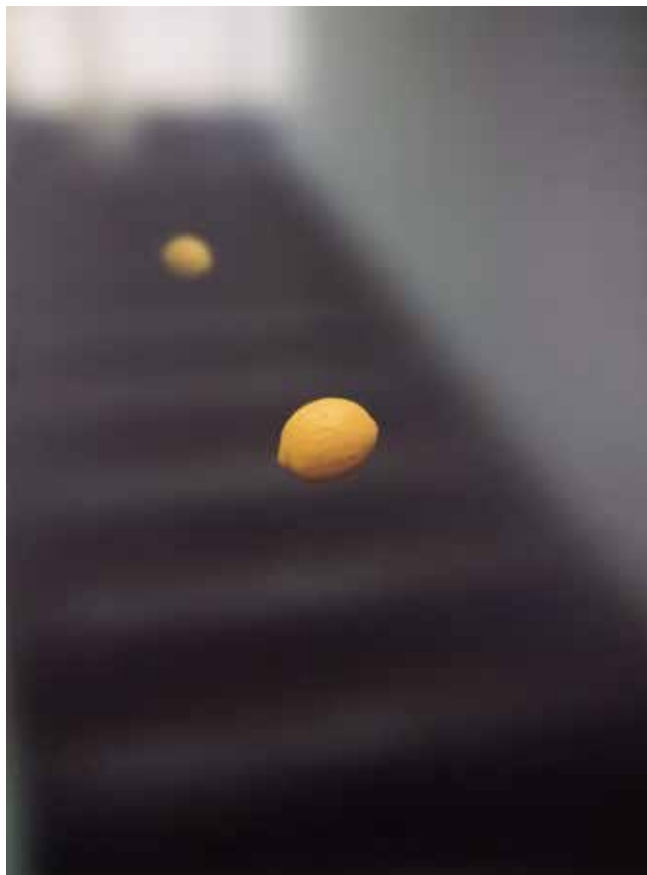
Ember Sári fotóján (*Lány árnyékkal*, 2017) sokkal líraibb a női alak megjelenése, bár a lesütött szem és a rávetülő árnyék elbizonytalanítja a befogadót. A kompozíció erejét éppen a talány adja: a lány vagy a sematikus arcot idéző árnyék áll a fókuszban? Ahogy számos más esetben, úgy itt is két munkát vett meg az alapítvány a művésztől, hogy a gondolkodásmód továbbfejlődését is be tudja mutatni, és az ugyanabból az évből származó *Kerámiafej árnyékkal* már nélkülözi is az élő alakot, csak két sík, a kerámialap-szobor és az árnyék dinamikájára épül.

Egy-egy mozgóképes mű is ide kapcsolható, hiszen ember és tárgy viszonyában szintén a transzformációra koncentrál Várnai Gyula. A *Magic* című 2003. évi videóján a kéz az ujjak mozgásával egy székformát játszik el, és erre az előadásra vetít rá a művész. Eszterházy Marcell is egy átalakítást végez: a Rolling Stones egykori nyugat-európai koncertjéről készült Super 8-as, hang nélküli amatőr felvételt digitalizálja, s John Cage-re utalva a *4'33"* címet adja a kompozíciónak, amelyben Mick Jaggerék szenvedélyes előadása és a közönség felszabadult „mozgásszínháza” együtt testesíti meg azt a szabadságot, amelynek emlékét, ideáját az odavetődött kelet-európai rajongó egy őrjöngő koncert némafilmes ereklyéjeként hozta haza magával a Vasfüggöny korában. Ilyen volt a néma szabadság.

Összességében a fotó jellegű művek nincsenek se alul-, se felülreprezentálva a gyűjteményben. Ahogy van porcelánra festés (Pintér Gábor objektje) vagy többméteres, hegesztett vas-relief (a Randomroutines művésznevet használó páros, Kaszás Tamás és Kristóf Krisztián munkája) és személyautó visszapillantó tükrebe beépített fényinstalláció (Halász Péter újmédia műve) a kollekcióban, ugyanolyan természetességgel bukkannak fel a már említett fotó alapú művek. Múzeumi kvalitásra törekvő gyűjteményről van itt szó, amelyben a fotó megfelelő pozícióját éppen az jelzi, hogy feltűnés nélkül, magától értetődően, se háttérbe nem szorítva, se pozitív diszkriminációval nem erőltetve, hanem egyszerűen csak jelen van a számtalan alkotói kifejezőmód között.

Várnai Gyula: *Stalker I (1)*, digitális fotó ongrofoamlemezre kasírozva (sorozat 2 db.) 3, 2004, c-print, 80x60 cm

Várnai Gyula: *Stalker I (3)*, digitális fotó ongrofoamlemezre kasírozva (sorozat 1 db.) 2, 2004, c-print, 80x60 cm

Németh Hajnal: *Try me/drums 01*, 2005, c-print 5/1, 60x60 cm

Németh Hajnal: *Try me/guitar 01*, 2005, c-print 5/1, 60x60 cm

Németh Hajnal: *Hommade trance 3/2* (Házilag őrzött révület), 1997, fotó

Németh Hajnal: *Hommade trance II.* (Házilag őrzött révület), 1997, c-print, 60x60 cm

A Horváth Béla szülővárosában, Egerben megrendezésre kerülő 2022. évi kiállítás egyik kérdése éppen az, hogy ezek a természetszerűleg eltérő alkotások közös térben, nyilvánosan bemutatva milyen összhangot képviselnek. Ez a visszajelzés jelöli ki majd a gyűjtés további irányait. Közben az alapítvány két másik művészettámogatási projektje is folytatódik. Már 2005-ben, az alapítvány létrehozását követő évben is adtak át műkritikai díjat Baglyas Erika képzőművész és kritikusnak. Később többek között Mélyi József kapott ilyen elismerést (2010). 2020-ban új alapokra helyezték ezt a műkritikai díjat. Szakmai folyóiratoktól kérnek be az éves publikációk közül olyan javaslatokat, amelyek a kortárs művészet problematikájára közérthető nyelven reflektálnak. Az *Art Magazin*, az *exindex.hu* és más fórumok ajánlásai nyomán az első két díjazott ebben az új rendszerben Huth Július és Molnár Ráhel Anna lett.

A gyűjtés és a műkritikai díj mellett az alapítvány harmadik akcióterülete egy-egy konkrét projekt támogatása. Ahogy a Kis Varsó biennálés szereplését, később Csákány Istvánnak a kasseli dokumentára készülő, egy pályaudvar egész raktárépületét betöltő installációját, Fehér Dávid Lakner László egyik alkotásáról készülő publikációját, vagy éppen a Berlinben élő képzőművész, Németh Hajnal által életre hívott *Lada* projektet is támogatták. A gyarapodó gyűjtemény és az egyéb alapítványi projektek már felvetették egy állandó, intézményesült otthon igényét is. Eredetileg Budajenőn egy egykori magtár volt a kiszemelt helyszín, de az a fővárosból a nem autóval érkező látogatóknak nehezen megközelíthető lenne. Remélhetően az egi kiállítás visszhangja is hozzájárul majd ahhoz, hogy akár a fővárosban, akár egy vidéki nagyvárosban kapjon az alapítvány megfelelő helyszínt és működési feltételeket.

Németh Hajnal: *Eight to eight 3/2*, 1999, print, 93x130 cm

